

<https://doi.org/10.36719/2663-4619/108/14-19>

Telli İbrahimova

Bakı Slavyan Universiteti
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru
69_cicek_69@rambler.ru

İradə Zamanova

Bakı Dövlət Universiteti
zirada04@gmail.com

Ümumtəhsil məktəblərində distant təhsilin idarəolunmasında təhlillər və hesabatvermə

Xülasə

Məqalə distant təhsilinin səmərəli idarəolunmasında qarşıya çıxan problemlərin araşdırılması və təhlillərin son nəticələri haqqındadır. Distant təhsil tədqiqatları zaman və məkandan asılı olmayaraq təhsil imkanları təmin etməklə təhsil və təlimi asanlaşdırır. Texnoloji inkişaflarla tədris prosesində təqdim etdiyi üstünlüklərlə hər gün populyarlığı artan distant təhsilin davam etdirilməsində bəzi çətinliklər yaşanır. Aparılan müşahidələr göstərdi ki, ümumi təhsil məktəblərində distant təhsilin uğurlu həyata keçirilməsində bir sıra maneə və çətinliklər olmuşdur.

Məqalənin əsas məqsədi bu problemlərin bir-birindən asılı şəkili baş verməsi üzrə bəzi təhlillərin aparılması və distant təhsilin tətbiqində meyarların və hesabatlılığın vacibliyi vurğulanır. Məqalə meyaralara uyğun distant təhsilin idarəolunması üzrə təhlillərin aparılmasını və hesabatın hazırlanması yollarını təklif edir. Məlumdur ki, ümumi təhsil məktəblərində distant təhsilin tətbiqi sahəsində kifayət qədər problemlər vardır. Bu problemlərin aradan qaldırılması üçün müşahidələr və bəzi hesabatların təhlillərini aparmaq lazım gəlir. Bu təhlillər məktəblərdə distant təhsil sahəsində qarşılaşan çətinlikləri aradan götürmək yollarını öyrənməyə imkan yaradır.

Açar sözlər: *distant təhsil, təhlillər, araşdırma, hesabatın hazırlanması, meyarlar*

Telli İbrahimova

Baku Slavic University
Doctor of Philosophy in Philology
69_cicek_69@rambler.ru

İrada Zamanova

Baku State University
zirada04@gmail.com

Review and Prepare to Report on the Secondary School's Distance Learning Program Management

Abstract

This article discusses the investigation of the challenges faced in effectively managing distance education and presents the latest research findings. Distance education offers a flexible approach to learning, without the constraints of time and place. Despite its popularity and advantages, there are several difficulties in implementing distance education. Observations indicate that there are many obstacles and challenges in the successful implementation of distance education in general education schools.

The main aim of this article is to analyse the interdependence of these problems and underscore the significance of standards and accountability in the application of distance education. The article suggests ways to conduct an analysis of distance learning management and prepare reports according to the established criteria. It is well-known that there are numerous problems in the field

of distance education in general education schools. To overcome these issues, it is necessary to conduct observations and analyse reports, which provide insights on ways to address the challenges encountered in distance education in schools.

Keywords: distance education, analysis, research, report preparation, criteria

Giriş

Distant təhsil sahəsində aparılan təhlillər

Texnologiya illərdir təhsilin mənzərəsini dəyişir. Son on ildə internetə əsaslanan texnologiyada irəliləyişlər təhsil innovasiyalarını misli görünməmiş səviyyələrə qaldırdı. İnnovasiyada ən böyük irəliləyişlərdən biri distant təhsil olmuşdur. Distant təhsilin orta məktəblərdə tətbiqi sahəsində bir sıra aparılan təhlillər sübut etdi ki, bu təhsil artıq dövrün tələbidir. Sosial şəbəkələrdə fəal iştirakın gündən-günə artması şagirdlərin virtual aləmdə daha fəal olmasını tələb edir. İndi aparılan dərslərin bir çox onlayn vebinarlar, konfranslar və ya telegörüşlər şəklində olması artıq tendensiya şəklini almışdır.

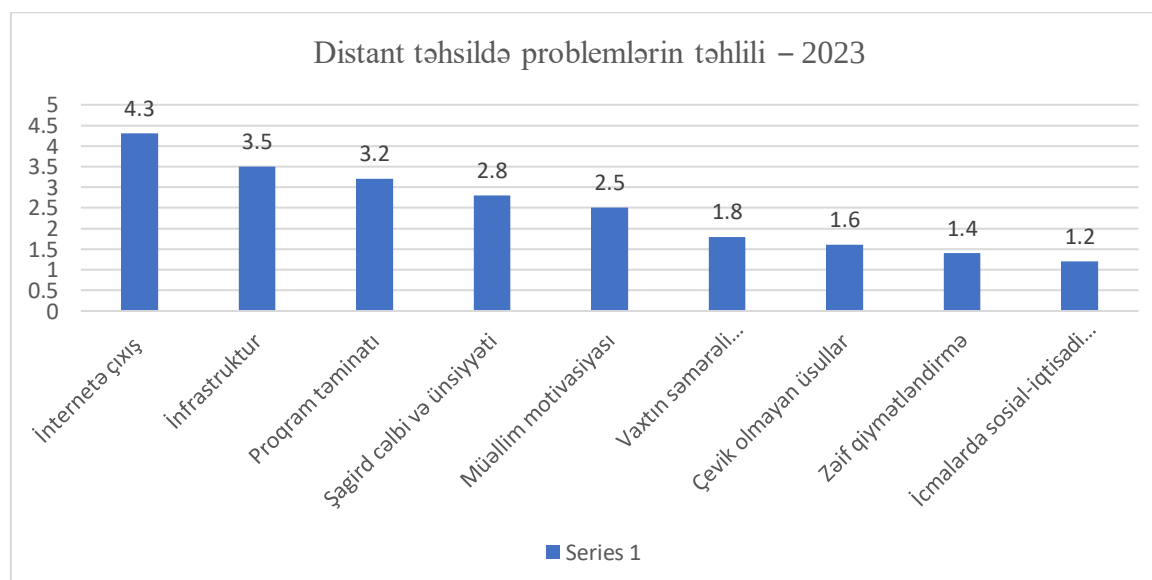
Tədqiqat

Distant təhsil 150 ildən 1840-cı illərə qədər uzanır və çox güman ki, əsrlər əvvəl daha az sənədləşdirilmiş üsullarla həyata keçirilmişdir. Distant təhsilin qabaqcılı kimi tanınan İsaak Pitman unikal stenoqram sistemini öyrətmək üçün sadə əlyazma yazışmalarından istifadə etdi. Müəllifin əlyazmalarında distant təhsil haqqında illər əvvəl Asiya və Avropada təhsil üçün əlavə vasitə kimi istifadə olunduğunu göstərən dəlillər də vardır. Distant təhsilin bu arxaik formalarından riyaziyyat, şeir, tarix və fəlsəfənin tədrisi üçün istifadə olunurdu.

Pitmanın müasir distant təhsilə başlamasından sonra proqramlar ünsiyyətdə irəliləyişlərin meydana çıxması ilə irəlilədi. Həmçinin sosial şəbəkələrin, radio-televiziyanın populyarlaşması bəzən universitetlərlə birlikdə təhsil proqramlarının onlayn vebinarlarda, televiziya yayımlarında baş verməsinə imkan verdi. Bu yeni e-təhsil sistemləri distant təhsil üsullarının əvvəlki formalarını pozan bir çox problemlərin öhdəsindən gəldi (Vheeler, 2002, pp. 419-430).

Distant təhsil problemləri

Tarixən distant təhsili şəxsi həmkarından geridə qoyan müxtəlif problemlər olub: öyrənmə üsullarına uyğunlaşmaqda çətinlik, təqdimatın auditoriyaya uyğun dəyişdirilməsi, dərslərin tempinə və gedişatına nəzarət edə bilməmək, digər maneələr və bir sıra problemlər. Bununla belə, ən böyük problem həmişə ünsiyyətdə əhəmiyyətli geriləmə olub. Effektiv öyrənmənin əsas şagirdlərdən biri müəllimlər və şagirdlər arasında ikitərəfli ünsiyyət qurmaq bacarığıdır. Distant təhsilin başlanmasından bəri, bu, effektiv təlim proqramları yaratmaq cəhdləri ilə problem olaraq qalmaqda davam etdi və müəllimlər və şagirdlər arasında bir əlaqə yaratdı (Savanaug, Barbour, & Slark, 2009).

Şəkil 1 Distant təhsilin məktəblər üzrə ümumi problemləri

Ümumi təhsil məktəblərində aparılan təhlillər sübut edir ki, məktəblərin əksəriyyətində internetə çıxış müəyyən qədər qənaətbəxş olmuşdur. Distant təhsil texnoloji infrastruktur və internetin əlçatanlığı ilə bağlı əhəmiyyətli problemlərlə üzləşir. COVID-19 pandemiyası təhsil müəssisələrinin tələsik şəkildə onlayn tədrisə keçməsi, qlobal miqyasda texnoloji infrastruktur və internet bağlantısındakı fərqləri üzə çıxarması səbəbindən bu problemləri daha da gücləndirdi (Akturk, 2020, pp. 322-339; Anderson & Dron, 2011, pp. 80-97; Keegan, 1995, pp. 89-93).

Təhlillər sübut edir ki, texnologiyaya çıxış və istifadədə bərabərsizlikləri əks etdirən rəqəmsal uçurum müasir təhsildə əsas problem kimi dayanır. Dünyada bir çox tələbələrin kompüter və ya planşet kimi adekvat qurğuları və etibarlı internet bağlantısı yoxdur ki, bu da onlayn dərslərdə effektiv iştiraka və fəal iştiraka və ya təhsil resurslarına çıxışa mane olur.

Distant təhsil üçün *infrastruktur*, yəni virtual sinif otaqlarının təmin olunması, əlverişli kompüter vasitələrinin işlək vəziyyətdə olması, müntəzəm elektrikin təminatı, virtual laboratoriyaların funksionallığı və s. kimi infrastruktur problemləri daim hiss olunmaqdadır. Üstəlik, bəzi region məktəblərdə qeyri-adekvat texnoloji infrastruktur aradan qaldırılması üçün əhəmiyyətli maneə olaraq qalır. Texnoloji infrastruktur COVID-19 zamanı onlayn tədrisə olan böyük tələbatı idarə etmək üçün zəif təchiz olunmuşdu ki, bu da əlaqə problemləri, tez-tez fasilələr və texniki nasazlıqlarla nəticələndi (Holmberg, 1985; Keegan, 1995, pp. 89-93; Vyatkina & V'yugina, 2018, pp. 247-277).

Bundan əlavə, bir çox region məktəblərində sosial-iqtisadi bərabərsizliklərin davam etməsi təhsil sisteminə dərinə təsir edir. Məktəb avadanlıqlarının və ya əlaqəni subsidiyalasdırmaq üçün resurs olmadıqda, şagirdlərin keyfiyyətli avadanlıq və internetə çıxışı da azalır. Mövcud araşdırmalar marginallaşmış və ya iqtisadi cəhətdən əlverişsiz icmalar ədalətli çıxışın olmamasının ən ağır yükünü çəkdiyini qeyd edirlər.

Digər problem *müəllim motivasiyasının* az olmasıdır ki, təhlillərdə bu tez-tez vurğulanmaqdadır. Şagirdləri onlayn təhsilin üstünlükləri ilə tanış etmək müəllim tərəfindən elan edilməli, onlayn təhsildə çevik üsullardan asanlıqla istifadə yolları şagirdlərə izah edilməlidir (Basol & Balgalmis, 2016, pp. 388-397; Holmberg, 1985).

Rəqəmsal dövr və təhsil paradigmalarının yenidən formalaşdırılması zərurəti fonunda müəllimlər üçün problem çoxşaxəli və tələbkar olmuşdur. Rəqəmsal təhsilə keçid pedaqoqlardan yeni alətlərə, metodologiyalara və tələbələrə qarşılıqlı əlaqə rejimlərinə uyğunlaşmağı tələb etdi, həm də əhəmiyyətli problemlər və imkanlar təklif etdi (Əlizadə, 2019, s. 123-132; Akturk, 2020, pp. 322-339; Anderson & Dron, 2011, pp. 80-97).

Həqiqətən, distant təhsildə kəskin artımdan əvvəl bir çox müəllimlər qabaqcıl təhsil *üsul və texnologiyalarından* xəbərsiz idilər. Dərsləri onlayn şəkildə effektiv şəkildə ötürmək üçün texnoloji bacarıqların əldə edilməsinə təcili ehtiyac var idi. Bununla belə, müəllimlərin bəzən su altında qaldığını hiss etdikləri təbiiqlər, metodologiyalar, alətlər və strategiyaların uçuqunu ilə aktualıq həddən artıq çox idi. Xüsusilə 2022-ci ildən sonrakı bugünkü mənzərədə, süni intellektin tətbiqi ilə yaradıcı saxtakarlıqlar baş verir (Əlizadə, 2019, s. 120-132; Akturk, 2020, s. 322-339; Anderson & Dron, 2011, pp. 80-97).

Rəqəmsal mühitə keçid müəllimlərin öz tədris *metodologiyalarını* yenidən qiymətləndirməsini tələb etdi. Yəni transformasiya və generativlik aktualıq qazandı, ənənəvi təhsil daha qabarıq şəkildə özünü büruzə verdi.

Digər aparılan təhlillər sübut etdi ki, faktiki ehtiyaclarından qopmuş pedaqoqların hazırlanmasına ehtiyac yarandı. Müəllimlərin tədrisən üzbuüz yanaşmadan virtual mühitə keçməsi fiziki sinifləri bərpa etdiyi kimi alınmasa da, rəqəmsal olana qədər müəyyən dəyişikliklər hiss olunmaqda qalır. Hətta yenilik baxımından müəllim kimi yaradıcı olmaq şagirdlərin öyrənmə proseslərini asanlaşdırmaqla yanaşı, onların irəliləyişini də asanlaşdıran texnoloji tətbiqlərdən və ya alətlərdən istifadəni nəzərdə tutur (İsmayılova, 2014, s. 189-192).

Hazırkı öyrənmələrimizin rəqəmsal yerli olduqlarını nəzərə alsaq, onlar rəqəmsal qarşılıqlı əlaqənin müəyyən dərəcədə toxunduğu hər şeyə meyil göstərilər. Nəticədə, bu, materialların, qiymətləndirmələrin və şagirdlərlə qarşılıqlı əlaqə strategiyalarının uyğunlaşdırılmasını əhatə edir.

Müəllimlər, hətta təhsil sistemi resursları təmin etməsə belə, şagirdlərin onlayn təhsilə və ya ən azı rəqəmsal resurslara universal çıxışını təmin etmək və internetə çıxış və cihazlardakı bərabərsizliklər üzərindən keçərək mübarizə aparırlar.

Bununla belə, distant təhsilə keçidin tətbiq etdiyi əlavə iş yükünə baxmayaraq, materialları onlayn hazırlamaq, rəy bildirmək və şagirdlərə məsafədən əlçatan olmaq üçün daha çox vaxt tələb olduğundan, bu, təhsilin gələcəyinə doğru mühüm addım kimi dayanır (Holmberg, 1985; Keegan, 1995, pp. 89-93).

Distant təhsildə ikinci dərəcəli problem müəllim ilə şagird ünsiyyətinin olmamasıdır. Şagirdlər dərslərin ənənəvi qrup mühitində öyrənə və məlumatı həmyaşıdları ilə paylaşa bilərlər. Etiraf etmək lazımdır ki, distant təhsilin başlanğıcında görülən əvvəlki təlim formalarında tədris metodologiyası çox vaxt həmyaşıdlararası qarşılıqlı əlaqəyə əsaslanmırdı.

Bununla belə, dünyanın müxtəlif yerlərində müəllimlər qarşılıqlı əlaqəyə əsaslanaraq fəlsəfə, dillər və debat kimi fənləri öyrədirdilər. Bu qarşılıqlı əlaqə olmasaydı, distant təhsil proqramları yalnız məlumat ötürülməsi vasitəsi kimi xidmət edərdi və tamamilə həqiqi sinif məzmunundan kənar olardı (Simonson et al., 2008).

Distant təlimin idarəolunmasında hesabatlılıq

2024-cü il üçün təhsil mənzərəsində distant təhsilin ayrılmaz təhsil komponenti olaraq qalması gözlənilir. Bu məqsədlə, distant təhsilin idarəolunmasında hesabatların hazırlanması verilməsi əsas şərtlərdən biridir. Bu baxımdan hesabatların uyğun meyarlar üzrə hazırlanması ən vacib şərtədir. Bu meyarlar distant təhsilin keyfiyyətli şəkildə həyata keçirilməsində ən uğurlu vasitədir. Hesabatın hansı məzmun və strategiya üzrə verilməsi onun növbəti addımlarda uğurlu tətbiqinə əsaslanır.

Sadə dillə desək, bu tip dərslərin idarəolunmasında onlayn müşahidə üsulunun tətbiqi ən əlverişli variantdır. Bununla belə, bu problemlərin həllində hesabatların hazırlanması göstərilən səylərin intensivləşəcəyindən xəbər verir.

Meyar 1. *Təkmilləşdirilmiş texnoloji infrastrukturun olması*

Meyara əsasən, ümumi təhsil müəssisələri texnoloji infrastrukturunu gücləndirməyə, internet bağlantısını genişləndirməyə və şagirdləri lazımi cihazlarla təchiz etməyi axtırır. Bu meyar üzrə vəziyyətin təhlili o qədər də ürəkaçan olmaya bilər (Holmberg, 1985; Keegan, 1995, pp. 89-93).

Meyar 2. *Rəqəmsal inklüziv təşəbbüslərin olması*

Rəqəmsal uçurumu aradan qaldırmaq, imkansız icmalar üçün avadanlıq və əlaqəni təmin etmək üçün proqramlar və siyasətlərin həyata keçirilməsi təhlil edilir. Yəni təlim zamanı rəqəmsal alətlərin optimal vəziyyətdə işlək olması hesabatda xüsusi vurğulanmalıdır (Akturk, 2020, pp. 322-339; Anderson & Dron, 2011, pp. 80-97; Anderson & Dron, 2011; Basol & Balgalmis, 2016, pp. 388-397).

Meyar 3. *Texnoloji innovasiyaya diqqətin olması*

Distant təhsildə onlayn resurs məhdud mühitlərdə belə uyğunlaşa bilən innovativ təhsil texnologiyalarının inkişafına daha çox diqqət yetiriləcəyi şübhəli deyil. Bu, fiziki mühitdə fəaliyyət göstərən təhsil mobil tətbiqlərini, minimum qrup şəklində rəqəmsal aləmdə fəaliyyət genişliyinin təminatı vacib keyfiyyət amilidir.

Meyar 4. *Fənlərarası əməkdaşlığın olması*

Distant təhsil, adından məlum olduğu kimi, digər fənlərin birgə fəaliyyəti deməkdir. Burada müəllim və şagirdlərdən texniki səriştə, mövzu seçimi baxımından integrativ bacarıqlara malik olma, dizayn və təqdim etmə bacarıqlarını yoxlayır. Bu meyar distant təhsilə bərabər çıxışı təmin etmək üçün mühüm hesab olunur (Peters, 1988).

Meyar 5. *Vaxtın səmərəli istifadəsi*

Hesabatda distant təhsildə vaxtın səmərəli istifadəsi ən çox gözlənilən meyardır. Bu meyara əsasən təlimdə müəllim və şagird fəaliyyətinin balanslı olması, təlim məqsədlərinin verilən vaxt ərzində yerinə yetirilməsi nəzərdə tutulur. Müəllimin geniş izahında uzaq virtual aləm şagird fəallığını təmin edən çevik üsulların tətbiqini tələb edir (Anderson & Dron, 2011, pp. 80-97; Holmberg, 1985; Vyatkina & V'yugina, 2018, pp. 247-277).

Meyar 6. *Qiymətləndirmənin tətbiqi*

Onlayn təlimin keyfiyyəti onun qiymətləndirmə meyarları üzrə aparılmasına xidmət edir. Qeyd olunan meyarların spesifik cəhətləri özünü qiymətləndirmədə əks etdirə bilirsə, şagird fəaliyyəti və

nailiyyəti düzgün qiymətləndirilərsə, təlimin keyfiyyəti hiss olunur və şagird nailiyyəti distant təlimdə tanınmış olur (Əlizadə, 2019, s. 123-132; Archibald & Worsley, 2019, pp. 100-101; Basol & Balgalmis, 2016, pp. 388-397).

Aparılan təhlillər distant təhsilin əsas məzmununda olan çətinliklərin nə olduğuna və onları necə aradan qaldıracağına baxmaq lazımdır. Aşağıda distant təhsil alan tələbələrin qarşılaşdıqları ən mühüm problemlərdən bəziləri və onların aradan qaldırılması yolları verilmişdir. Hesabatla ən çox rast gəlinən sahələrin təşkili hesabatda öz əksini tapır (Akturk, 2020, pp. 322-339; Archibald & Worsley, 2019, pp. 100-101).

Fiziki sinfin olmaması

Distant təhsil bütün tədris ənənəvi sinif quruluşundan kənarda aparılır. Bununla belə, bunun nə demək ola biləcəyindən narahat olmamalısınız. Əgər struktur istəyirsinizsə, öz cədvəlinizi yarada, təhsil alacağınız möhkəm bir yerə sahib ola bilərsiniz. Bu zaman öz otağınız, kitabxana, istərsə də biznes mərkəzlərini seçə bilərsiniz.

Dəstəyin olmaması

Sinifdə olmamaq dəstəyin olmaması hissini yaradır. Şagirdlərə ehtiyac duyduqları köməklikdə yardım etmək üçün xüsusi proqramlardan istifadə etmək lazımdır.

Yalnız olmaq və təcrid olunma

Şagirdlər virtual otaqda təlimə cəlb edilmədikdə, özlərini tənha hiss edirlər. Bununla belə, planşet və ya telefonlardan istifadə etməklə təlimə cəlb oluna bilərlər. Bunun üçün xüsusi sakit bir otağın təminatı valideyn və ya müəllimin öhdəsinə düşür. Bu kimi onlayn xidmətlər onlara eyni dərsi keçən insanlarla daimi əlaqə saxlamağa imkan verir.

İntizamın olması

Distant təhsil alan şagirdlər tez-tez nizam-intizamla mübarizə aparırlar. Sinifdə müəllimin təqdimatı zamanı səs-küyün olmaması, müəllimin səs tonu, jest və mimikalardan uyğun istifadəsi, diqqətin eyni şəkildə paylanması və şagirdlərin bərabər hüquqlu imkanlarından istifadə olunması güclü nizam-intizamı təmin edir.

Cədvəl 2

Distant təlimdə qiymətləndirmə meyarları

Meyarlar	Uyğun deyil	Qismən uyğundur	Uyğundur	Tam uyğundur
<i>Texnoloji infrastruktur</i>		++		
<i>İnklüziv təşəbbüslər</i>			+++	
<i>Texnoloji innovasiyaların tətbiqi</i>		+++		
<i>Fənlərarası əməkdaşlıq</i>			+++	
<i>Vaxtın səmərəli istifadəsi</i>		++		
<i>Qiymətləndirmə</i>			++	

Cədvəl üzrə distant təhsilin qiymətləndirilməsi təklif olunur. Distant təhsilin vacibliyi və qarşılaşdığı çətinlikləri hesabatda araşdırmaq üçün ilk olaraq bu təhsilin tətbiqində vacib olan sahələri araşdırmaq və qiymətləndirmək lazımdır. Əsas çətinliklər müəyyən edildikdən sonra onun həll yollarını araşdırmaq tələb olunur.

Nəticə

Beləliklə, onlayn təhsildə şagirdlər üçün hesabatlılıq yaratmaq üçün ilk addımlardan biri hər bir dərslər üzrə aydın gözləntilərin müəyyən edilməsidir. Buraya təlim məqsədləri, tapşırıqlar, son tarixlər, qiymətləndirmə meyarları və siyasətləri əks etdirən təfərrüatlı proqramın təqdim edilməsi daxildir. Hesabatda həmçinin şagirdlərin fəal iştirakı, ünsiyyət, rəy və əməkdaşlıq üçün gözləntilər bildirilməlidir.

Gözləntilərin real, ölçülə bilən və kursun nəticələri ilə üst-üstə düşdüyünə əmin olmaq lazımdır. Şagirdlərin hər bir dərs üzrə gözləntilərini və məqsədlərini və onlara necə nail olmağı planlaşdırdıqlarını bölüşmələrini tövsiyə etmək lazımdır.

Ədəbiyyat

1. Əlizadə, T. (2019). Distant təhsilin əsas modelləri və metodları. *Azərbaycan məktəbi*, 3(688), 123-132. <https://dx.doi.org/10.29228/edu.35>
2. İsmayılova, B. (2014, 4 dekabr). Distant təhsil: üstünlüklər, çatışmazlıqlar və müsbət təcrübə. *Elektron dövlət quruculuğu problemləri. I Respublika elmi-praktiki konfransı* (s. 189-192).
3. Akturk, C. (2020). Reconstruction of the distance education work process with the perspective of education 4.0: the example of Kilis 7 Intermediate University. *Journal of Academic Research and Studies* (AKAD), 12(23), 322-339.
4. Archibald, D., & Worsley, S. (2019). The father of distance learning. *TechTrends*, 63, 100-101.
5. Anderson, T., & Dron, J. (2011). Three generations of distance education pedagogy. *The International Review of Research in Open and Distance Learning*, 12(3), 80-97. <https://doi.org/10.19173/irrodl.v12i3.890>
6. Basol, G., & Balgalmis, E. (2016). A multivariate investigation of gender differences in the number of online tests received-checking for perceived self-regulation. *Computers in Human Behavior*, 58, 388-397. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.01.010>
7. Holmberg, B. (1985). The feasibility of a theory of teaching for distance education and a proposed theory. *ZIFF Papiere*, 60. ERIC, ED 290013.
8. Keegan, D. (1995). Distance education technology for the new millennium: Compressed video teaching. *ZIFF Papiere IO*, 1. ERIC, ED 3, 89-93.
9. Peters, O. (1988). Distance teaching and industrial production: A comparative interpretation in outline. D. Severt, D. Keegan, & B. Holmberg (Eds.). *In Distance education: International perspectives* (pp. 95-113). Routledge.
10. Savanag, S. S., Barbour, M. K., & Slark, T. (2009). Research and practice in K-12 online learning: A review of open access literature. *International Review of Research in Open and Distance Learning*, 10(1). <http://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/607/1182>
11. Simonson, M., Smaldino, S., Albright, M., & Zvasek, S. M. (2008). Teaching and learning at a distance: Foundations of distance education. Information Age Publications, Charlotte, North Carolina.
12. Vyatkina, I. V., & V'yugina, S. V. (2018). Vozmozhnosti ispol'zovaniya innovatsionnykh tekhnologiy v uchebnom protsesse universiteta. *Trudy mezhdunarodnogo simpoziuma Nadezhnost' i kache-stvo*, 1, 247-277.
13. Wheeler, S. (2002). Student Perceptions of Learning Support in Distance Education. *Quarterly Review of Distance Education*, 3(4), 419-430.

Daxil oldu: 10.09.2024

Baxışa göndərildi: 14.10.2024

Təsdiq edildi: 03.11.2024

Çap olundu: 20.11.2024